

מקורות להרחבה

1. הכנות לקבלת תורה/הרב עקיבא קשתיאל

"בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני, ויסעו מרדיפים, ויבואו מדבר סיני, ויחננו במדבר, ויחן שם ישראל נגד ההר".

כמה שאלות מתעוררות מקריאת פשט הכתוב: א. מדוע חזרה התורה לומר מהיכן יצאו בני ישראל ("ויסעו מרפידים"), לאחר שכבר הוזכר להיכן הגיעו ("באו מדבר סיני")? ב. מדוע יש צורך להזכיר שוב להיכן הגיעו ("ויבואו מדבר סיני")? ג. מה משמעות התוספת: "ויחננו במדבר"? ד. ומהו הביטוי המיוחד החוזר ונשנה: "ויחן שם ישראל ישראל נגד ההר"?

בעל "אור החיים" הקדוש עונה שאין זאת אלא שרמזים יש כאן לעניין נוסף. (...)

"ויחן שם ישראל נגד ההר" – "והעניין השלישי הוא בחינת יעוד חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים, לא שיהיו בד בבד". התורה לא ניתנה ליחיד, ואיננה יכולה להופיע רק על-ידי היחיד. התורה מקיפה וכוללת צדדים וגוונים, ודרכים ונתיבות שונות לאופן התגלותם. היחיד לבדו קולט את האור שבתורה דרך מבט נפשו, דרך אות נשמתו, אך התורה בכללותה ניתנת לעם, לכלל. ההרמוניה השלמה מתגלה רק בגילויים של כל הכוחות והכישרונות כולם. הצלחת החבר, הזולת, השונה ממני, היא גם ה"אינטרס" שלי. התורה חייבת את כל אותיותיה, את כל ישראל, שהרי יש שישים ריבוא אותיות לתורה. מלבד זאת, ההתפתחות האישית הלימודית לא תתממש במילואה כשהאדם לבדו בלא סביבתו, "עשה לך רב, וקנה לך חבר". על הלומדים לבדם אמרו חכמים: "ולא עוד אלא שמטפשים, ולא עוד אלא שחוטאים". (ברכות סג). לכל אחד יש מבט משלו, זווית משלו. אלו נוצרים על-ידי המקום בו גדל, המסרים עליהם התחנך, ההרגלים אליהם הורגל, התכונות שבהן עוצב, הנטיות שאליהן נולד, אופי נפשו וייחודיות נשמתו. זה "הוא", ועל מבטו הוא מופקד. אבל בתוך המבט שלו יש גם סיכון. אם את הכול הוא "יצבע" בצבע שלו הוא חוטא לאמת, הוא נשאר רק "בתוך עצמו". הוא חייב להתחכך, להתוודע למבט נוסף, לזווית אחרת של הסתכלות. בלעדיו הוא "מטפש", ועלול לבוא גם למסקנות מעשיות מוטעות. "ולא עוד אלא שחוטאין". המפגש עם אמת כוללת יבוא על-ידי ש"יתועדו יחד, ויחדדו זה לזה, ויסבירו פנים זה לזה". "וכנגד זה אמר – ויחן שם ישראל, לשון יחיד, שנעשו כולם יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראויים לקבלת תורה".

2. ארץ ישראל לעם ישראל/הרב אבינר

שאלה: למה עשתה יד ד' זאת, שבכל פעם שהיננו חוזרים לארצנו, באים גויים וטוענים שהיא שלהם? בימי יהושע בן נון עמדו כנגדנו שבעה עממים. בזמן עזרא ונחמיה רצו לעכב אותנו הגויים שהתיישבו בעת היעדרנו. גם זאת הפעם, חוזרת אותה תופעה.

תשובה: מד' הייתה זאת, כדי שיתברר לנו ולכול, שקשרנו עם ארצנו אינו קשר פשוט ככל עם ארצו. בוויכוחו הגדול של הרב יעקב דוד ד"ר הרצוג עם ההיסטוריון האנגלי הגדול והאנטישמי טוינבי, הוא שאלו: "התוכל לטעון שקשרנו עם ארצנו הוא ככל עם עלי אדמות?" הוכרח ההיסטוריון להודות לו (מובא בספר "עם לבדד ישכון").

אכן על פי רוב, קשר של עם עם ארצו נוצר עקב היסטוריה, כלומר מגורים ממושכים, שפה, גיאוגרפיה, תרבות ואינטרסים כלכליים. כל אלה אינם קיימים אצלנו. נעדרנו כאלפיים שנה, אנו מדברים בשפות שונות, מפוזרים על פני כל כדור הארץ, מורכבים מעדות שונות בעלות תרבויות שונות, ואינטרסים כלכליים בוודאי אין לנו. בכל זאת אנחנו נמשכים אל ארצנו על ידי מגנט אדיר! אם כן, זהו קשר מסוג אחר לגמרי!

הדוגמה החזקה ביותר היא יציאת מצרים: חזרנו לארצנו על אף העדר קשר ממשי איתה. אומנם אבינו אברהם גר בה כמה עשרות שנים, אך נהוג שקשר נוצר על ידי אנשים רבים הנמצאים במקום יחדיו זמן רב. ואילו אצלנו, אברהם ועוד אנשים מועטים גרו בה זמן קצר: "בהיותכם מתי מספר כמעט וגרים בה" (עיין סדור עולת ראייה א, כג-כד). בנוהג שבעולם, כך הוא הסדר: עם שוכן זמן רב בארצו, וכך נוצר הקשר. ואילו אצלנו בגלל קשר קדום, בא עם שלם לשכון בארץ ישראל ואף נכנס בקשרי מלחמה כדי לשחררה!

כל זאת למען דעת כל עמי הארץ: קשרנו עם ארצנו הוא קשר מיוחד. לו יצויר שעם ישראל היה נכנס לארץ ריקה והגויים מסביב לא היו מחרחרים ריב, היינו שוכחים מי אנחנו ומה אנחנו, היו נוצרים משברים קשים, ומתוך כך היינו מידרדרים. באופן פרדוקסלי, כל זמן שהגויים מסביב טוענים לבעלות על ארץ זו, חייבים אנו לברר לעצמנו שהיא שלנו, ומתוך כך לברר לעצמנו מי אנחנו ומה אנחנו. כל זה שייך לסדר ההנהגה האלוהית: אנו נתקלים בקשיים ובסיבוכים גדולים, כדי להכריחנו לעשות חשבון נפש נוקב לגבי שאלת השאלות: מה אנחנו, מה חיינו ולמה זאת ארצנו.

בפתיחת פירושו על התורה, מביא רש"י דברי חז"ל להצדיק את זכותנו על ארצנו. הם מבוססים על הפסוק: "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים", כלומר ד' ברא את כל העולם ונתן לנו ארץ זו. הרב יעקב משה חרל"פ מדגיש: כתוב "לעמו" (מעניי הישועה רצב). קודם כל עלינו לדעת שהארץ הזאת שייכת לריבונו של עולם והוא נתנה לנו, ומתוך כך ידעו זאת גם הגויים. אם אנחנו איננו יודעים, איך ישתכנעו בכך גויים!?

שמה תאמרו: למה ד' נתנה לשבעת עממים ואחר כך נתנה לנו? למה לגרום אכזבה לאותם עמים? התשובה: מעולם הייתה מיועדת לנו, והכנעני היה אז שומר. "ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה, והכנעני אז בארץ" (בראשית יב, ו). "היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה כשחילק נח את הארץ לבניו שנאמר ומלכיזדק מלך שלם (שם יד, יח). לפיכך, ויאמר אל אברם: לזרעך אתן את הארץ הזאת (שם יב, ז), עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם" (רש"י שם ו).

אכן כאשר חזרנו לארץ, יהושע בן נון שלח שלוש אגרות: הרוצה לברוח, יברח. הרוצה להשלים, ישלים. הרוצה לעשות מלחמה, יעשה (ירושלמי שביעית ו, א. רמב"ם, הלכות מלכים ו, ה). הגרגשי האמין שהארץ הזאת היא שלנו, פינה אותה וקיבל ארץ טובה כמוה. בזכותו, ארצנו נקראת ארץ כנען (בראשית יז, ח). אמר לו הקב"ה: את פינית מפני בני, אני קורא את הארץ על שמך (מכילתא בא, יח. מלבי"ם שם).